

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Β' ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας»

I. Γενικές παρατηρήσεις

A. Το φερόμενο προς συζήτηση και ψήφιση Νοσχ, το οποίο κατατέθηκε από την Κυβέρνηση ως κατεπείγον κατά το άρθρο 76 παρ. 4 του Συντάγματος, όπως διαμορφώθηκε από τη Διαρκή Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων, αποτελείται από 5 άρθρα. Στο Νοσχ επισυνάπτονται, ως παραρτήματά του, στην αγγλική γλώσσα και σε επίσημη μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα, τα ακόλουθα έγγραφα υπό μορφή σχεδίου:

- ως Παράρτημα I, η «Σύμβαση Διευκόλυνσης PSI Διαχείρισης Υποχρεώσεων» («PSI LM Facility Agreement») μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (στο εξής, Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας, ως δικαιούχου κράτους μέλος, και της Τράπεζας της Ελλάδος,

- ως Παράρτημα II, η «Σύμβαση Συγχρηματοδότησης («Co-Financing Agreement») μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, ως δικαιούχου κράτους μέλους, της Τράπεζας της Ελλάδος, τόσο ως εντολοδόχου για τις πληρωμές που γίνονται από το δικαιούχο κράτος μέλος, όσο και ως εντολοδόχου πληρωμών ομολογιών και ως κοινού εντολοδόχου πληρωμών, του Ε.Τ.Χ.Σ. και της εταιρείας Wilmington Trust (London) limited, ως εμπιστευματοδόχου ομολογιών,

2

- ως Παράρτημα III, η «Σύμβαση Διευκόλυνσης της Πιστωτικής Ενίσχυσης ΕΚΤ» («Credit Enhancement Facility Agreement») μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας, ως δικαιούχου κράτους μέλους, και της Τράπεζας της Ελλάδος,

- ως Παράρτημα IV, η «Διευκόλυνση Τόκων Ομολόγων» («Bond Interest Facility») μεταξύ του Ε.Τ.Χ.Σ., της Ελληνικής Δημοκρατίας, ως δικαιούχου κράτους μέλους, και της Τράπεζας της Ελλάδος,

- ως Παράρτημα V (1), το «Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών» («Memorandum of Economic and Financial Policies») της Ελλάδας,

- ως Παράρτημα V (2), το «Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής» («Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality») της Ελλάδας,

- ως Παράρτημα V (3), το «Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (ΤΜΣ)» («Technical Memorandum of Understanding») της Ελλάδας,

- ως Παράρτημα VI (1), την Επιστολή Πρόθεσης («Letter of Intent») των Λ. Παπαδήμου, ως Πρωθυπουργού, Ευ. Βενιζέλου, ως Υπουργού Οικονομικών, και Γ. Προβόπουλου, ως Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, προς τους J.-Cl. Juncker, ως Πρόεδρο των κρατών μελών της Ευρωζώνης, Ο. Rehn, ως Αντιπρόεδρο Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων και του Ευρώ, και M. Draghi, ως Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, κοινοποιούμενη στην Chr. Lagarde, ως Διευθύνουσα Σύμβουλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου,

- ως Παράρτημα VI (2), την Επιστολή Πρόθεσης («Letter of Intent») των Λ. Παπαδήμου, ως Πρωθυπουργού, Ευ. Βενιζέλου, ως Υπουργού Οικονομικών, και Γ. Προβόπουλου, ως Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, προς την κα. Chr. Lagarde, ως Διευθύνουσα Σύμβουλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, κοινοποιούμενη στους J.-Cl. Juncker, ως Πρόεδρο των κρατών μελών της Ευρωζώνης, Ο. Rehn, ως Αντιπρόεδρο Οικονομικών και Νομισματικών Υποθέσεων και του Ευρώ, και M. Draghi, ως Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Με τις διατάξεις του άρθρου 1 εγκρίνεται το περιεχόμενο των ανωτέρω σχεδίων και παρέχεται εξουσιοδότηση στον Πρωθυπουργό, τον Υπουργό Οικονομικών και τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος να υπογράψουν τα οικεία κείμενα, καθώς και τις, ανά τρίμηνο, αναθεωρήσεις τους, όπου αυτές προβλέπονται, και, κατ' αντιδιαστολή προς το σύνολο των διατάξεων των εν λόγω σχεδίων συμβάσεων, οι οποίες ισχύουν από την ημερομηνία υπογραφής αντίστοιχων συμβάσεων, ορίζεται ρητώς ότι οι ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στις παρ. 28 και 29 του κεφαλαίου «Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις» του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής και ε-

κείνες που περιλαμβάνονται στην παρ. 4.1. του Κεφαλαίου 4 «Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις για την Ενίσχυση της Ανάπτυξης» του Μνημονίου Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής, συνιστούν «πλήρεις κανόνες δικαίου άμεσης εφαρμογής», εξουσιοδοτείται δε το Υπουργικό Συμβούλιο να ρυθμίσει κάθε αναγκαίο ζήτημα για την εφαρμογή τους.

Με τις διατάξεις του άρθρου 2 ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τη μετατροπή έντοκων γραμματίων, ομολόγων ή τίτλων ομολογιακών δανείων σε τίτλους με λογιστική μορφή, και με την εισαγωγή στο Σύστημα Άυλων Τίτλων (στο εξής, Σ.Α.Τ.), τίτλων και άλλων εκδοτών, πλην του Ελληνικού Δημοσίου. Ορίζεται, επίσης, ότι το απόρρητο που διέπει τους λογαριασμούς καταθέσεων δεν καλύπτει τους λογαριασμούς τίτλων με λογιστική μορφή, ότι, σε περίπτωση ανταλλαγής τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου κατ' εφαρμογή του προγράμματος για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, δεν επέρχεται καμία μεταβολή στους λογαριασμούς τίτλων που τηρούνται στο Σύστημα Λογιστικής Παρακολούθησης Συναλλαγών επί Τίτλων σε Λογιστική Μορφή που διαχειρίζεται η Τράπεζα της Ελλάδος, και ότι τροποποιείται ο Κώδικας περί Δημοσίου Λογιστικού (ν. 2362/1995) κατά τρόπον ώστε, μεταξύ άλλων, η πραγματοποίηση των δαπανών και εσόδων που αναφέρονται στο άρθρο 65 παρ. 4 του Κώδικα να γίνεται κατά παρέκκλιση των γενικών διατάξεών του.

Το άρθρο 3 περιλαμβάνει φορολογικές ρυθμίσεις που αφορούν το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους, καθώς και ρυθμίσεις σχετικώς με την αρμοδιότητα και την ευθύνη για τη λήψη απόφασης συμμετοχής στις διαδικασίες ανταλλαγής τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου για ημεδαπά ν.π.δ.δ. και ν.π.ι.δ..

Με τις διατάξεις του άρθρου 4 παρέχεται εξουσιοδότηση στους Υπουργούς Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης προς έκδοση Κ.Υ.Α. για τη σύσταση ανώνυμης εταιρείας υπό την επωνυμία «Ταμείο Στήριξης Ασφαλιστικού Συστήματος Α.Ε.», με σκοπό την αξιοποίηση περιουσιακών στοιχείων της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου.

II. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 1 παρ. 6

Ως προς τη μείωση μισθών:

Στο κεφάλαιο Ε' «Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις», παράγραφοι 28 και 29 του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής και στο Κεφάλαιο 4 «Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις για την Ενίσχυση της Ανάπτυξης», παράγραφος 4.1: «Διασφάλιση της ταχείας προσαρμογής της αγοράς εργασίας και ενίσχυση των θεσμών της αγοράς εργασίας» του Μνημονίου Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής, περι-

λαμβάνεται αναφορά ως προς το ύψος των ελάχιστων μισθών σε εθνικό επίπεδο. Συμφώνως προς αυτήν: α) Οι ελάχιστοι μισθοί που ορίζονται από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας (ΕΓΣΣΕ) θα μειωθούν κατά 22% σε σύγκριση με το επίπεδο που ίσχυε την 1η Ιανουαρίου 2012. Για τους νέους (ηλικίας κάτω των 25), οι μισθοί που ορίζονται από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας θα μειωθούν κατά 32%, χωρίς περιοριστικούς όρους και β) αναστέλλονται οι διατάξεις του νόμου και των συλλογικών συμβάσεων που προβλέπουν αυτόματες αυξήσεις μισθών, περιλαμβανομένων εκείνων περί ωριμάνσεων.

Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι, με τις διατάξεις του άρθρου 22 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος, καθιερώνεται ο θεσμός της συλλογικής αυτονομίας, δηλαδή η νομική ικανότητα των συνδικαλιστικών οργανώσεων εργαζομένων και εργοδοτών να καθορίζουν τους όρους εργασίας και τα μεταξύ τους δικαιώματα και υποχρεώσεις, συνάπτοντας συμφωνίες (συλλογικές συμβάσεις εργασίας), οι οποίες έχουν χαρακτήρα κανόνα δικαίου (Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, τ. Β', 1991, σελ. 858), ως αναγκαία προέκταση της συνδικαλιστικής ελευθερίας, που καθιερώνεται στο άρθρο 23 παρ. 1 του Συντάγματος.

Το ζήτημα της σχέσης μεταξύ νομοθετικής εξουσίας και συλλογικής αυτονομίας, δηλαδή το ζήτημα σε ποιο μέτρο είναι δυνατόν ο νομοθέτης να περιορίζει την ελευθερία σύναψης συλλογικών συμβάσεων, είναι από τα φλέγοντα ζητήματα, που έχουν απασχολήσει τη νομολογία και τη θεωρία (βλ., μεταξύ άλλων, Γ. Λεβέντη, Συλλογική αυτονομία και κρατικός παρεμβατισμός, 1981, Ι. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο – Συλλογικές εργασιακές σχέσεις, τ. 2, 1999, σελ. 17 επ.).

Γίνεται γενικώς δεκτό ότι το άρθρο 22 παρ. 2 του Συντάγματος (υπό τη συνδυασμένη μάλιστα ερμηνεία του με το άρθρο 23 παρ. 1) περιορίζει την παντοδυναμία του νομοθέτη καθόσον αφορά τη συλλογική αυτονομία και ότι η συλλογική διαπραγμάτευση οφείλει να αναγνωρισθεί ως ο κύριος ρυθμιστικός παράγων των εργασιακών σχέσεων (βλ. Γ. Λεβέντη, όπ. π., σελ. 39, Κ. Χρυσόγονο, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002, σελ. 485), η οποία υποχωρεί υπέρ της αποκλειστικής πολιτειακής ρύθμισης μόνο εφόσον συντρέχουν ειδικοί λόγοι, ενώ, εφόσον υπάρχει συλλογική σύμβαση εργασίας, αυτή δεν μπορεί να τροποποιηθεί ή να καταργηθεί με τυπικό νόμο (Π. Δαγτόγλου, όπ.π., σελ. 864 και 871). Τα ανωτέρω ενισχύονται τόσο από τις διατάξεις του άρθρου 8 της 151/1978 Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας (στο εξής ΔΣΕ) που κυρώθηκε με τον ν. 2405/1996, οι οποίες επιτάσσουν τον διακανονισμό των όρων απασχόλησης στη δημόσια διοίκηση με διαπραγματεύσεις ή διαδικασία περιβαλλόμενη από εγγυήσεις ανεξαρτησίας και αμεροληψίας, όσο και του άρθρου 5 της ΔΣΕ 154/1981 (κυρώθηκε με τον ν. 2403/1996), το οποίο απαιτεί να λαμβάνονται συμβατά με τις εθνικές συνθήκες μέτρα για

την προώθηση της συλλογικής διαπραγμάτευσης, αλλά και από τη γενική διάταξη του άρθρου 2 της ΔΣΕ 98/1949 (η οποία κυρώθηκε με τον ν. 4205/1961), η οποία κατοχυρώνει το δικαίωμα εκούσιων συλλογικών διαπραγματεύσεων. Επίσης, τα άρθρα 6 και 12 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, ο οποίος κυρώθηκε με τον ν. 1426/1984, κατοχυρώνουν το δικαίωμα εκούσιας διαιτησίας για την επίλυση διαφορών εργασίας και το δικαίωμα συλλογικών διαπραγματεύσεων. Οι ανωτέρω συμβάσεις βοηθούν στην ερμηνεία των συνταγματικών διατάξεων και την ορθή εφαρμογή τους (βλ. Ι. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο – Συλλογικές εργασιακές σχέσεις, τ. 1, 1997, σελ. 29. Ομοίως, Κ. Χρυσόγονο, όπ. π., σελ. 484-485).

Η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει δεχθεί, πράγματι, ότι με την ανωτέρω συνταγματική διάταξη «περιορίσθη η υπό το κράτος των προγενεστέρων συνταγμάτων αναγνωριζόμενη παντοδυναμία του νομοθέτου» και ότι με αυτή «τίθεται φραγμός εις την παντοδυναμία του νομοθέτου κατά τη ρύθμισιν των εν λόγω θεμάτων, ούτως ώστε να καθίσταται αντίθετος προς την συνταγματικήν ταύτην διάταξιν η άσκησης της νομοθετικής αρμοδιότητας κατά τρόπο άγοντα εις πλήρη αποδυνάμωσιν του θεσμού», ενώ ειδικότερα για τις αποδοχές των εργαζομένων η Ολομέλεια έχει δεχθεί ότι ο καθορισμός των αποδοχών τους «δεν μπορεί να γίνει από το νόμο κατά τρόπο αποκλειστικό, να αφαιρεθεί δηλαδή από την ύλη της συλλογικής συμβάσεως» (ΣΤΕ [ΟΛ] 632/1978, ΤοΣ 1978, σελ. 178).

Ωστόσο, το Δικαστήριο δέχεται ότι λόγοι γενικότερου κοινωνικού συμφέροντος, συνδεδεμένοι με τη λειτουργία της εθνικής οικονομίας, τηρουμένης δε της αρχής της αναλογικότητας, δικαιολογούν την αποκλειστική από τον νόμο ρύθμιση των αποδοχών είτε όλων των μισθωτών είτε κατηγοριών μισθωτών. Βάσει του σκεπτικού αυτού κρίθηκε ότι η απαγόρευση, με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου της 18.10.1985, η οποία κυρώθηκε με τον νόμο 1584/1986, της συνομολόγησης και καταβολής αυξήσεων των αποδοχών των εργαζομένων για περισσότερο από δύο έτη (έως 31.12.1987), λόγω της ανάγκης λήψης έκτακτων μέτρων για την προστασία της εθνικής οικονομίας, δεν αντίκειται στα άρθρα 23 παρ. 1 και 22 παρ. 2 του Συντάγματος (ΣΤΕ [ΟΛ] 2287/1987, ΝοΒ 1987, σελ. 1096, ΕΔΔ 1987, σελ. 250, καθώς και ΣΤΕ 1975/1991, ΤοΣ 1991, σελ. 392).

Με την προτεινόμενη διάταξη καταργούνται ρυθμίσεις οι οποίες προβλέπονται στην ισχύουσα από 15.7.2010 εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας. Το εάν εν προκειμένω υφίστανται λόγοι δημοσίου συμφέροντος, και κυρίως εάν θα παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας, αποτελεί ζήτημα το οποίο τελικά θα κριθεί από τα αρμόδια Δικαστήρια, εφόσον, ευνοήτως, το ζήτημα τεθεί ενώπιόν τους κατόπιν σχετικής δικαστικής προσφυγής.

Ως προς τη διαιτησία επί συλλογικών διαφορών εργασίας:

Με την υπό ψήφιση διάταξη επιδιώκεται η τροποποίηση του καθεστώτος προσφυγής στη διαιτησία που αποτελεί έναν από τους κύριους τρόπους επίλυσης συλλογικών διαφορών εργασίας.

Η διαιτητική διαδικασία, ως μηχανισμός ρυθμιστικής τάξης των εργασιακών σχέσεων, ρυθμίζεται και από τις διατάξεις των άρθρων 22 παρ. 2 και 23 παρ. 1 του Συντάγματος. Το ελληνικό συνταγματικό πλαίσιο προβλέπει τη δημιουργία διαιτητικών οργάνων, με σκοπό να διευκολύνεται η επίλυση των συλλογικών διαφορών εργασίας. Υπό την προϋπόθεση, όμως, είτε ότι η διαιτησία επιτελεί αποκλειστικώς επικουρικό ρόλο σε σχέση με τη συλλογική διαπραγμάτευση είτε ότι έχει λειτουργία κυρώσεως, όπως στην περίπτωση κατά την οποία ένα μέρος δεν εκπληρώνει την προβλεπόμενη από το νόμο υποχρέωσή του να διαπραγματευθεί.

Συμφώνως προς τη διάταξη του άρθρου 16 ν. 1876/1990, προσφυγή στη διαιτησία είναι δυνατόν να γίνει με κοινή συμφωνία των μερών (προαιρετική διαιτησία), σε οποιοδήποτε στάδιο των διαπραγματεύσεων. Επίσης, είναι δυνατή η προσφυγή στη Διαιτησία μονομερώς, από οποιοδήποτε μέρος, εφόσον το άλλο μέρος έχει αρνηθεί τη Μεσολάβηση, ή από οποιοδήποτε μέρος μετά τη υποβολή της πρότασης Μεσολάβησης, εφόσον και τα δύο μέρη προσήλθαν και συμμετείχαν στη διαδικασία Μεσολάβησης. Στην ίδια διάταξη ορίζεται ότι προσφυγή στη Διαιτησία περιορίζεται στον καθορισμό βασικού ημερομισθίου ή/και βασικού μισθού και ότι για τα λοιπά θέματα μπορεί να συνεχισθεί οποτεδήποτε η συλλογική διαπραγμάτευση, προκειμένου να συναφθεί συλλογική σύμβαση εργασίας. Τέλος, στην παράγραφο 5 της ίδιας διάταξης ορίζεται ότι ο διαιτητής «μελετά όλα τα στοιχεία και πορίσματα, που συγκεντρώθηκαν στο στάδιο της Μεσολάβησης, την οικονομική κατάσταση και την εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας της παραγωγικής δραστηριότητας, στην οποία αναφέρεται η συλλογική διαφορά».

Στην υπό ψήφιση διάταξη ορίζεται ότι «Πριν την εκταμίευση, αναθεωρείται η νομοθεσία ώστε να λαμβάνει χώρα διαιτησία όταν αυτό συμφωνηθεί από εργαζομένους και εργοδότες. Η κυβέρνηση θα ξεκαθαρίσει ότι η διαιτησία ισχύει μόνο για το βασικό μισθό και όχι για άλλες αμοιβές, και ότι λαμβάνονται υπόψη μαζί με τις νομικές διαστάσεις, οι οικονομικές και οι χρηματοπιστωτικές».

Τίθεται, όμως, το ερώτημα, στον βαθμό που η διαιτησία θα είναι πλέον προαιρετική, δηλαδή η προσφυγή θα γίνεται μόνο με συμφωνία όλων των ενδιαφερομένων μερών, εάν είναι συνταγματικός ο περιορισμός της εν λόγω προαιρετικής διαιτησίας, λαμβανομένης υπόψη της παραγράφου 2 του άρθρου 22 του Συντάγματος, συμφώνως προς την οποία, σε περίπτωση αποτυχίας των συλλογικών διαπραγματεύσεων, η ρύθμιση των όρων εργασίας γίνεται με κανόνες που θέτει η διαιτησία.

Τέλος, ως προς την υποχρέωση του διαιτητή να λαμβάνει υπόψη, μαζί με τις νομικές διαστάσεις, και τις οικονομικές και χρηματοπιστωτικές, μπορεί να παρατηρηθεί ότι η ανωτέρω ρύθμιση έχει ήδη ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με τη ρύθμιση της παραγράφου 5 του άρθρου 16 του ν. 1876/1990, όπως ισχύει.

Ως προς την ισχύ όρων συλλογικών συμβάσεων εργασίας:

Συμφώνως προς τη διάταξη του άρθρου 9 ν. 1876/1990, προβλέπεται η παράταση ισχύος μιας συλλογικής σύμβασης που έληξε ή καταγγέλθηκε, δηλαδή ότι οι κανονιστικοί όροι της εξακολουθούν να ισχύουν επί ένα εξάμηνο και εφαρμόζονται και στους εργαζομένους που προσλαμβάνονται στο διάστημα αυτό. Η ίδια διάταξη προβλέπει επίσης τη μετενέργεια ισχύος μιας συλλογικής σύμβασης που έληξε ή καταγγέλθηκε, μετά την πάροδο του εξαμήνου της παράτασης, δηλαδή ότι οι υφιστάμενοι όροι εργασίας εξακολουθούν να ισχύουν, μέχρις ότου λυθεί ή τροποποιηθεί η ατομική σχέση εργασίας. Κατά το διάστημα της μετενέργειας, οι ατομικές σχέσεις εργασίας μπορούν να τροποποιούνται και με οποιοδήποτε τρόπο (λ.χ., νέα ατομική σύμβαση εργασίας) και προς οποιαδήποτε κατεύθυνση, δηλαδή και εις βάρος των εργαζομένων.

Με την προτεινόμενη διάταξη το διάστημα της παράτασης περιορίζεται από έξι σε τρεις μήνες. Ορίζεται επίσης ότι «εάν δεν συναφθεί νέα συμφωνία, μετά το διάστημα αυτό, η αμοιβή θα επανέλθει στο βασικό μισθό και τα επιδόματα ωρίμανσης, τέκνων, εκπαίδευσης και βαρέων επαγγελματιών θα συνεχίσουν να ισχύουν, έως ότου αντικατασταθούν από εκείνα της νέας συλλογικής σύμβασης ή των νέων ή τροποποιημένων ατομικών συμβάσεων», δηλαδή η μετενέργεια περιορίζεται σε ορισμένους μόνο όρους της συλλογικής σύμβασης εργασίας.

Λαμβανομένου υπόψη ότι οι αποδοχές των εργαζομένων συντίθενται συχνότατα από πολύ μεγαλύτερο αριθμό παραμέτρων σε σχέση με εκείνον που αναφέρεται στην προτεινόμενη διάταξη (βασικό μισθό και τα επιδόματα πολυετίας, τέκνων, σπουδών και ανθυγιεινής εργασίας), μετά την πάροδο της μετενέργειας θα μπορούν να μειώνονται, αντιστοίχως, χωρίς πλέον να είναι αναγκαία η συμφωνία των εργαζομένων, οι νόμιμες αποδοχές τους, ενώ δεν θα είναι εφαρμοστέες διατάξεις, οι οποίες αναφέρονται σε άλλα, πλην των μισθολογικών, ζητήματα.

Ως προς τη διάρκεια ισχύος συλλογικών συμβάσεων:

Συμφώνως προς τη ρύθμιση του άρθρου 9 του ν. 1876/1990, ως προς το χρόνο ισχύος της συλλογικής σύμβασης εργασία ορίζεται ότι «Οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας συνάπτονται για ορισμένο ή αόριστο χρόνο. Κάθε συλλογική σύμβαση εργασίας, που προβλέπει διάρκεια ισχύος πέρα από ένα έτος, θεωρείται ότι έχει αόριστη διάρκεια». Συνεπώς, οποιαδήποτε συλλογι-

κή σύμβαση εργασίας συμφωνείται για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του έτους, μπορεί να καταγγελθεί ελεύθερα από τα συμβαλλόμενα μέρη, συμφώνως προς τις ισχύουσες διατάξεις, οποτεδήποτε, δηλαδή και πριν από την αναφερόμενη στη σύμβαση διάρκεια. Εν προκειμένω, θα μπορούσε, συνεπώς, να διερωτηθεί κανείς ως προς τη σκοπιμότητα της προτεινόμενης διάταξης, συμφώνως προς την οποία, «συμβάσεις που έχουν ήδη συναφθεί για 24 μήνες ή περισσότερο, θα έχουν υπολειπόμενη διάρκεια 1 έτους», εφόσον αυτές οι συμβάσεις μπορούν ήδη να καταγγελθούν οποτεδήποτε μετά τους 12 μήνες, ως αορίστου διάρκειας.

Ως προς την κατάργηση της μονιμότητας:

Σε πολλές περιπτώσεις ορίζεται σε κανονισμούς εργασίας ή σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας ότι οι ατομικές συμβάσεις λήγουν με τη συμπλήρωση του προβλεπόμενου ορίου (συνήθως ηλικίας). Σε αυτή την περίπτωση η σύμβαση εργασίας μπορεί να λυθεί πριν από την πάροδο του ορίου αυτού μόνο εάν διαπιστώνεται σπουδαίος λόγος, δηλαδή όταν οι συγκεκριμένες περιστάσεις καθιστούν επαχθή τη συνέχιση της σύμβασης για εκείνον που τις επικαλείται.

Με την προτεινόμενη διάταξη προβλέπεται ότι καταργείται η εν λόγω μονιμότητα και ότι οι ανωτέρω συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου μετατρέπονται σε συμβάσεις αορίστου χρόνου, δηλαδή, ότι θα είναι πλέον δυνατόν να λύονται, χωρίς να προκύπτει, δηλαδή να προτείνεται και να αποδεικνύεται, κάποια συγκεκριμένη αιτία. Μόνο όριο θα παραμένει η αρχή της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, συμφώνως προς τη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ.

Εν προκειμένω ισχύουν, για όσες περιπτώσεις η ρήτρα μονιμότητας περιλαμβάνεται σε συλλογικές συμβάσεις εργασίας, οι ανωτέρω παρατηρήσεις που αναφέρονται στην κατάργηση με νόμο συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

Γενικότερα, όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι, συμφώνως προς τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα προστασίας έναντι της αδικαιολόγητης απόλυσης, συμφώνως προς το δικαίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις εθνικές διατάξεις και πρακτικές. Περαιτέρω, συμφώνως προς το άρθρο 22 παρ. 1 του Συντάγματος, καθιερώνεται το δικαίωμα εργασίας, υπό την έννοια της προστασίας και του δικαιώματος στη θέση εργασίας. Τέλος, συμφώνως προς τη διάταξη του άρθρου 4 της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας αρ. 158, η οποία όμως δεν έχει κυρωθεί από τη χώρα μας, δηλαδή δεν αποτελεί ισχύον δικαίο, η απασχόληση του εργαζομένου δεν θα λήγει, παρά μόνο εάν διαπιστώνεται βάσιμος λόγος για αυτή τη λήξη, ο οποίος θα συνδέεται με την ικανότητα του εργαζομένου ή τις ανάγκες της επιχείρησης.

Θα μπορούσε, συνεπώς, να προβληματισθεί κανείς κατά πόσον η κατάρ-

γηση του σπουδαίου λόγου ή της δικαιολογημένης αιτίας ως προϋπόθεση για την καταγγελία της σύμβασης εργασίας συμβιβάζεται με την ανωτέρω συνταγματική διάταξη, λαμβανομένων υπόψη και των λοιπών διεθνών ρυθμίσεων.

2. Επί του άρθρου 3 παρ. 5

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις, οι οποίες τροποποιούν το άρθρο 105 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, ορίζεται ότι η «χρεωστική διαφορά που προκύπτει σε βάρος των νομικών προσώπων από την ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου ή εταιρικών ομολόγων κατ' εφαρμογή προγράμματος συμμετοχής στην αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, εκπίπτει σε ίσες δόσεις από τα ακαθάριστα έσοδα των διαχειριστικών περιόδων που μεσολαβούν μέχρι τη λήξη των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου που δόθηκαν σε ανταλλαγή». Εν προκειμένω, θα έπρεπε, ενδεχομένως, να ρυθμίζεται εάν ο προσδιορισμός της «χρεωστικής διαφοράς» θα γίνεται με βάση τις ρυθμίσεις της φορολογικής νομοθεσίας (Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος ή Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων) ή της λογιστικής νομοθεσίας (κ.ν. 2190/1920 και Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο ή Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης).

3. Επί του άρθρου 3 παρ. 6

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις ορίζεται ότι «το πιστωτικό υπόλοιπο που προκύπτει από τις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος οικονομικού έτους 2011 και μετά των τραπεζών, ανεξάρτητα από τη νομική μορφή που λειτουργούν στην Ελλάδα, κατά το μέρος που οφείλεται σε φόρο που έχει παρακρατηθεί επί τόκων ομολόγων ή εντόκων γραμματίων του Ελληνικού Δημοσίου και ομολόγων ημεδαπών επιχειρήσεων συμψηφίζεται με το φόρο εισοδήματος διαδοχικώς στα πέντε (5) επόμενα οικονομικά έτη από τη δημιουργία του πιστωτικού υπολοίπου, κατά το υπόλοιπο που απομένει κάθε φορά». Λαμβανομένου υπόψη ότι οι ρυθμίσεις του Νσχ αφορούν καταρχήν στο «πρόγραμμα συμμετοχής στην αναδιάρθρωση» του χρέους του Ελληνικού Δημοσίου, θα έπρεπε, ενδεχομένως, να διευκρινισθεί εάν ο παρακρατηθείς φόρος εισοδήματος επί τόκων από «ομόλογα ημεδαπών επιχειρήσεων» αναφέρεται γενικώς σε ομόλογα ημεδαπών ανωνύμων εταιρειών ή μόνο σε ομόλογα που έχουν εκδοθεί με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου, τα οποία και μόνο θα μπορούσαν να αποτελούν αντικείμενο ρύθμισης του υπό εξέταση Νσχ.

4. Επί του άρθρου 3 παρ. 9

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις προβλέπεται ότι «η απόφαση συμμετοχής ημεδαπών εταιρειών και λοιπών νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου σε

πρόγραμμα ανταλλαγής τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου, κατ' εφαρμογή προγράμματος για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, ανήκει αποκλειστικά στο διοικητικό τους συμβούλιο (...) κατά παρέκκλιση από τυχόν αντίθετη διάταξη νόμου ή καταστατικού».

Συμφώνως προς την Αιτιολογική Έκθεση, σκοπός της ρύθμισης αυτής είναι να προσδιορισθεί ειδικώς το αρμόδιο όργανο για τη λήψη της σχετικής απόφασης «δεδομένου ότι πρόκειται για έκτακτη διαχειριστική πράξη, μη προβλεπόμενη ειδικά στους γενικούς κανόνες δικαίου και στις καταστατικές διατάξεις των νομικών προσώπων. Ενόψει δε του κατεπείγοντος της διαδικασίας και της προφανούς ανάγκης ολοκλήρωσής της σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια, η αρμοδιότητα για τη λήψη της αποφάσεως αυτής, ανατίθεται, ειδικά και αποκλειστικά, κατά παρέκκλιση κάθε άλλης γενικής ή ειδικής διατάξεως νόμου ή καταστατικού, στο συλλογικό όργανο διοίκησης (δηλαδή στο διοικητικό συμβούλιο ή στο αντίστοιχο του διοικητικού συμβουλίου ανώτατο όργανο διοίκησης προκειμένου περί νομικών προσώπων στα οποία δεν προβλέπεται διοικητικό συμβούλιο)». Παρατηρείται ότι, στο μέτρο που από το καταστατικό του νομικού προσώπου συνάγεται ότι τη σχετική αρμοδιότητα έχει, όχι το διοικητικό συμβούλιο, αλλά η γενική συνέλευση, δημιουργείται προβληματισμός ως προς το εάν η ανάγκη λήψης απόφασης σε σύντομο χρονικό διάστημα δικαιολογεί την ως άνω παρέμβαση του νομοθέτη, με την οποία θίγεται η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, ως ειδικότερη εκδήλωση της αρχής της οικονομικής και επιχειρηματικής ελευθερίας (άρθρα 5 παρ. 1 και 106 παρ. 2 του Συντάγματος). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η αρχή της αναλογικότητας θα επέβαλε, ενδεχομένως, όχι την αποστέρηση της σχετικής αρμοδιότητας από το καταστατικό όργανο, αλλά τη σύντμηση των προθεσμιών για τη λήψη των σχετικών αποφάσεων (βλ., συναφώς, άρθρα 1 παρ. 3 του ν. 3723/2008 και 62 Α παρ. 3 του ν. 3601/2007, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 2 του ν. 4021/2011).

Επιπλέον, η προτεινόμενη διάταξη ορίζει ότι «τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου (...), κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής, δεν υπέχουν καμιά ευθύνη ποινική, αστική, διοικητική ή άλλη». Η ρύθμιση αυτή, συμφώνως προς την Αιτιολογική Έκθεση, προτείνεται, προκειμένου «να διασφαλιστεί ο εθελοντικός χαρακτήρας συμμετοχής στη διαδικασία ανταλλαγής τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου» και η σχετική απόφαση να ληφθεί σε «περιβάλλον εντός του οποίου αποτυπώνεται ελεύθερα η βούλησή τους, στην παραγωγή της οποίας, πρυτανεύει το συμφέρον του οικείου νομικού προσώπου κατά τη συνείδηση των φυσικών προσώπων που λαμβάνουν την απόφαση». Ως προς το ζήτημα της απαλλαγής από τυχόν αστική ευθύνη των μελών του διοικητικού συμβουλίου ανώνυμης εταιρείας, της οποίας οι μετοχές δεν κατέχονται από το Δημόσιο, παρατηρείται ότι η σχετική ρύθμιση συνι-

στά παρέμβαση σε ιδιωτικές σχέσεις, δεδομένου ότι η ευθύνη του διοικητικού συμβουλίου της ανώνυμης εταιρείας για την προάσπιση του γενικού εταιρικού συμφέροντος (βλ. άρθρο 22α κ.ν. 2190/1920 και άρθρο 2 παρ. 1 ν. 3016/2002) δεν θεμελιώνεται μόνο στον νόμο, αλλά και στην ιδιωτική βούληση των μετόχων της ανώνυμης εταιρείας, όπως αυτή αποτυπώνεται στο καταστατικό της εταιρείας και στις αποφάσεις των καταστατικών της οργάνων. Κατά μείζονα δε λόγο, καθόσον έχει κριθεί από το ΔΕΕ ότι, όταν η λήψη απόφασης ανατίθεται στη Γενική Συνέλευση, ο εθνικός νομοθέτης δεν μπορεί να παρεκκλίνει της σχετικής εταιρικής Οδηγίας. Επομένως, στον βαθμό που δημιουργείται ευθύνη από την παραβίαση διάταξης του δικαιού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τίθεται ζήτημα αποζημίωσης από το ως άνω δικαστήριο. Περαιτέρω, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι περιορίζει και το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το σκέλος που καθιστά άνευ αντικειμένου την εταιρική αγωγή.

5. Επί του άρθρου 4 παρ. 3

Συμφώνως προς την προτεινόμενη διάταξη, ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας της εταιρείας υπό την επωνυμία «Ταμείο Στήριξης Ασφαλιστικού Συστήματος Α.Ε.» καταρτίζεται από το οικείο διοικητικό συμβούλιο και εγκρίνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Με τον ως άνω εσωτερικό κανονισμό «καθορίζονται η διάρθρωση του Ταμείου, οι θέσεις προσωπικού, τα αναγκαία προσόντα για την πρόσληψη στη θέση, οι πάσης φύσεως αποδοχές του προσωπικού, ανάλογα με τα τυπικά και ουσιαστικά του προσόντα και τα καθήκοντα που ασκεί, και ο πειθαρχικός έλεγχος του προσωπικού».

Επισημαίνεται, συναφώς, ότι τα ως άνω ζητήματα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως «ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό» κατά την έννοια της παρ. 2 εδ. β' του άρθρου 43 παρ. 2 του Συντάγματος, ώστε να μπορούν ρυθμισθούν με πράξεις άλλων οργάνων, εκτός του Προέδρου της Δημοκρατίας. Αντιθέτως, συνιστούν θέματα που αφορούν τον πυρήνα λειτουργίας του Ταμείου και τα οποία δεν ρυθμίζονται ούτε καν σε γενικές γραμμές από την εξουσιοδοτική διάταξη (βλ. Ε. Σπηλιωτόπουλο, ό.π., σελ. 58 επ. και Χ. Μουκίου, Η κανονιστική αρμοδιότητα της Διοίκησης, 2009, σελ. 212επ.. Επίσης, ΣτΕ 2701/1996, 358/1998, 3364/2004, 3889/2005, 1342/2006). Έχει δε παγίως κριθεί ότι η διάταξη που παρέχει τη νομοθετική εξουσιοδότηση σε όργανο της Διοίκησης πρέπει να διαγράφει, έστω σε γενικές γραμμές, τα προσόντα για την πρόσληψη προσωπικού καθώς και την ακολουθητέα διαδικασία επιλογής (βλ. ΣτΕ 3276/1998, 4056/2005), και, περαιτέρω, ότι δεν συνιστούν ειδικότε-

ρα ζητήματα η σύσταση θέσεων προσωπικού, οι σχέσεις εργασίας του, η διαδικασία πρόσληψης και η ρύθμιση των αποδοχών του, αλλά ούτε και η διάρθρωση υπηρεσιών (πρακτικό επεξεργασίας ΣτΕ 578/2002 σχετικά προς το Επιστημονικό και Ερευνητικό Κέντρο Πολιτικής Προστασίας) ή η καθιέρωση προϋποθέσεων και τυπικών προσόντων για την είσοδο υπαλλήλων σε άλλο κλάδο (Πρακτικά Επεξεργασίας ΣτΕ 448/1987 και 569/1987). Συνεπώς, η έγκριση του Εσωτερικού Κανονισμού του Ταμείου πρέπει να γίνει με προεδρικό διάταγμα και όχι με κοινή υπουργική απόφαση.

Αθήνα, 11 Φεβρουαρίου 2012

Οι εισηγητές
Ανδρέας Κούνδουρος
Προϊστάμενος του Τμήματος Ευρωπαϊκών Μελετών
Μαριάνθη Καλυβιώτου
Γεώργιος Φωτόπουλος
Ειδικοί Επιστημονικοί Συνεργάτες

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος
Μελετών Οικονομίας, Περιβάλλοντος και Τεχνολογίας
Κώστας Παπαδημητρίου
Αν. Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών
(Παρατήρηση 1)

Ο Προϊστάμενος του Β΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Στέφανος Κουτσομπίνας
Επ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Θράκης

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Αν. Καθηγητής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών